

บทที่ 1

การเสี่ยงภัยและการจัดการการเสี่ยงภัย

หลังจากอ่านบทเรียนบทนี้แล้ว ผู้เรียนควรสามารถ

- อธิบายความหมายของการเสี่ยงภัย (risk) ภัย (peril) สภาวะส่งเสริมภัย (hazard) และความสูญเสีย (loss) ได้
- อธิบายและจำแนกประเภทของการเสี่ยงภัยได้
- อธิบายและจำแนกประเภทของการเสี่ยงภัยที่แท้จริงได้
- อธิบายและจำแนกเทคนิคของการจัดการการเสี่ยงภัยแต่ละประเภทได้
- อธิบายข้อดี ข้อเสียของเทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยแต่ละประเภทได้
- อธิบายหลักในการนำเทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยไปประยุกต์ใช้ได้
- อธิบายความหมายและขั้นตอนของกระบวนการจัดการการเสี่ยงภัยได้

ความ

แน่นอนคือความไม่แน่นอน นั่นเป็นคำกล่าวที่เราทุกคนคุ้นหูและยอมรับว่าในความเป็นจริง ความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตนั้นก็คือการเสี่ยงภัยซึ่งมนุษย์เราทุกคนล้วนต้องประสบ การวางแผนในการจัดการเพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการเสี่ยงภัยนั้นนับได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ บทนี้จะอธิบายความรู้เบื้องต้นของการจัดการการเสี่ยงภัยซึ่งจะช่วยให้ที่ปรึกษาทางการเงินที่จะวางแผนประกันภัยให้กับลูกค้าเข้าใจถึงหลักการใช้ ประโยชน์ เทคนิคและขั้นตอนของการจัดการการเสี่ยงภัยมากขึ้น

ความหมายของการเสี่ยงภัย (Definition of Risk)

การเสี่ยงภัย (risk) ที่รู้จักและเข้าใจโดยทั่วไปนั้น ในที่นี้จะหมายถึง “การเสี่ยงภัย” ซึ่งได้มีการให้นิยามความหมายของการเสี่ยงภัยไว้ต่างๆ กันอาทิ เช่น

- การเสี่ยงภัยคือ โอกาสที่จะเกิดความเสียหาย (the chance of loss)
- การเสี่ยงภัยคือ ความเป็นไปได้ที่จะเกิดความเสียหาย (the possibility of loss)
- การเสี่ยงภัยคือ ความไม่แน่นอน (the uncertainty)
- การเสี่ยงภัยคือ ความผันแปรของผลลัพธ์ที่แท้จริงจากผลลัพธ์ที่คาดไว้ (the dispersion of actual results from expected results)
- การเสี่ยงภัยคือ ความน่าจะเป็นของผลลัพธ์ใดๆ ที่แตกต่างจากผลลัพธ์ที่คาดไว้ (the probability of any outcome different from the one expected)

เมื่อพิจารณาจากหลากหลายความหมายที่กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น โดยสรุปแล้วเราอาจให้ความหมายของการเสี่ยงภัยได้ดังนี้

การเสี่ยงภัยคือ ความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและส่งผลกระทบในทางลบ ซึ่งไม่สามารถทราบล่วงหน้าถึงขนาดของความสูญเสียหรือความเสียหาย (loss) นี้ที่ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปสู่สถานะทางการเงิน ต่อสถานะทางอารมณ์ หรือทั้งสองอย่างแก่ผู้ประสบภัย

จากความหมายของการเสี่ยงภัยจะพบว่ามีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับคำที่สำคัญ 3 คำ คือ ภัย (peril) สถานะส่งเสริมภัย (hazard) และความสูญเสีย (loss)

ภัย (Peril)

ภัย คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดความสูญเสียหรือความเสียหายซึ่งมีความสัมพันธ์ โดยตรงกับการเสี่ยงภัย สามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่คือ

1. **ภัยธรรมชาติ (natural perils)** คือสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหาย ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากความสามารถในการควบคุมของมนุษย์ เช่น แผ่นดินไหว ลมพายุ ลูกเห็บตก และน้ำท่วม เป็นต้น

2. **ภัยจากมนุษย์ (human perils or man-made perils)** คือสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เช่น รถชน การโจรกรรม การฆาตกรรม การทุจริต เป็นต้น
3. **ภัยเศรษฐกิจ (economic perils or business perils)** คือ สาเหตุที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ หรือสภาพธุรกิจ เช่น สภาพการเงินเพื่อ สภาพการเงินผิด หรือการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย เป็นต้น

สภาวะส่งเสริมภัย (Hazard)

สภาวะส่งเสริมภัย คือสภาวะของการเพิ่มโอกาสหรือเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการเสี่ยงภัยมากขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้คือ

1. **สภาวะทางด้านกายภาพ (physical hazard)** คือเงื่อนไขทางกายภาพของทรัพย์สินที่เพิ่มโอกาสในการก่อให้เกิดภัย เช่น บ้านไม่มีโอกาสที่จะถูกเพลิงไหม้ได้ง่ายกว่าบ้านที่สร้างด้วยคอนกรีต หรืออาคารที่เก็บน้ำมันทินเนอร์ซึ่งเป็นวัตถุไวไฟย่อมมีโอกาสที่จะเกิดการระเบิดลุกไหม้ได้ง่าย หรือคนที่สูบบุหรี่มาเป็นเวลานานย่อมมีโอกาสที่จะป่วยเป็นโรคมะเร็งปอดได้มากกว่าคนที่ไม่ได้สูบบุหรี่
2. **สภาวะทางด้านศีลธรรม (moral hazard)** คือความไม่สุจริตใจหรือลักษณะที่บกพร่องทางจิตของบุคคลที่ช่วยเพิ่มโอกาสให้เกิดความเสียหายหรือเกิดภัยเพื่อหวังผลประโยชน์จากการเอาประกันภัย เช่น การวางเพลิงเผาทรัพย์สินตนเองเพื่อหวังเงินสินไหมทดแทนจากการประกันอัคคีภัย หรือการทำร้ายตนเองเพื่อขอรับเงินสินไหมทดแทนจากการประกันภัยอุบัติเหตุส่วนบุคคล เป็นต้น
3. **สภาวะทางด้านจิตสำนึกในการป้องกันภัย (morale hazard)** คือสภาวะที่บุคคลที่เอาประกันภัยไว้ประมาทเลินเล่อ ไม่เอาใจใส่ในการป้องกันอันตรายต่อทรัพย์สินร่างกาย หรือชีวิตที่เอาประกันภัยไว้ โดยคิดว่าเมื่อเกิดความเสียหายแล้วจะได้รับค่าชดเชยตามที่เขาประกันภัยไว้ เช่น การละเลยไม่ปิดประตูบ้านให้แน่นหนาเมื่อไม่มีคนเฝ้าบ้าน โดยไม่สนใจว่าทรัพย์สินในบ้านจะสูญหาย การขับรถยนต์ด้วยความคึกคะนองโดยไม่สนใจว่าจะทำให้เกิดความเสียหายต่อรถยนต์ของตน และรถยนต์คันอื่น รวมทั้งร่างกายและชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ความสูญเสียหรือความเสียหาย (Loss)

ความสูญเสียหรือความเสียหาย คือการสิ้นสูญหรือลดลงไปของมูลค่าซึ่งเป็นผลลัพธ์จากภัยที่เกิดขึ้น โดยมูลค่านั้นเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สามารถวัดค่าออกมาเป็นตัวเงินได้ มูลค่าของความเสียหายจะขึ้นอยู่กับขนาดของภัยที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่าง การเสี่ยงภัย สภาวะส่งเสริมภัย ภัย และ ความสูญเสีย เป็นลักษณะของการต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่ระหว่างกัน ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้ตาม ตัวอย่างดังต่อไปนี้ คือ นายสรยุทธ ขับรถยนต์ไปตามถนน ในขณะที่ฝนตกหนักและถนนลื่น แล้วเกิดอุบัติเหตุชนกับรถยนต์คันอื่น ทำให้รถยนต์ทั้งของนายสรยุทธและคู่กรณีได้รับความเสียหายรวมทั้งนายสรยุทธ ได้รับบาดเจ็บ ในกรณีเช่นนี้

การเสี่ยงภัย คือการขับรถไปตามถนนของนายสรยุทธ

ภัยคือ การชนกับรถยนต์คันอื่น

สภาวะส่งเสริมภัยคือ ถนนที่ลื่นเนื่องจากฝนตกหนัก

ความสูญเสียคือ รถยนต์ที่ได้รับความเสียหาย และผู้ขับขี่ คือ นายสรยุทธที่ได้รับบาดเจ็บ

ประเภทของการเสี่ยงภัย

ประเภทของการเสี่ยงภัยนั้นสามารถแบ่งออกได้หลากหลายระบบที่แตกต่างกัน โดยพิจารณา แบ่งตามปัจจัยที่ใช้ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ระบบ คือ แบ่งตามการวัดมูลค่า แบ่งตามปัจจัยที่มีผลกระทบ แบ่งตามผู้ที่ได้รับผลกระทบ และแบ่งตามผลลัพธ์ที่ได้จากการเสี่ยงภัย

ประเภทของการเสี่ยงภัยแบ่งตามการวัดมูลค่า

ประเภทของการเสี่ยงภัยแบ่งตามการวัดมูลค่าสามารถแบ่งออกได้เป็น การเสี่ยงภัยทางการเงิน (financial risk) และการเสี่ยงภัยที่ไม่ใช่ทางการเงิน (non-financial risk)

- **การเสี่ยงภัยทางการเงิน** เป็นแนวคิดหรือลักษณะของการเสี่ยงภัยที่พบบ่อยในเรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน ซึ่งเป็นการเสี่ยงภัยที่สามารถวัดค่าออกมาเป็นตัวเงินที่อาจ ก่อให้เกิดการขาดทุนอันนำมาซึ่งความสูญเสียทางการเงิน หรือกำไรอันนำมาซึ่ง ความมั่งคั่งที่เพิ่มขึ้น ตัวอย่างของการเสี่ยงภัยทางการเงินจะเห็นได้จากการลงทุนซื้อขายหุ้นจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่อาจนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ใน 2 ทาง เมื่อมีการขายหุ้นดังกล่าว คือ
 - กำไร ถ้าราคาหุ้นที่ขายออกไปสูงกว่าราคาที่ซื้อมาในตอนแรก
 - ขาดทุน ถ้าราคาหุ้นที่ขายออกไปต่ำกว่าราคาที่ซื้อมาในตอนแรก
- **การเสี่ยงภัยที่ไม่ใช่ทางการเงิน** เป็นการเสี่ยงภัยที่ผลลัพธ์ที่ได้มาจากการเสี่ยงภัย ดังกล่าวไม่สามารถวัดค่าออกมาเป็นตัวเงินได้ เป็นการเสี่ยงภัยที่มีผลทางจิตใจเป็นหลัก เช่น การสูญเสียคนอันเป็นที่รัก เป็นต้น

ประเภทของการเสี่ยงภัยแบ่งตามปัจจัยที่มีผลกระทบ

ประเภทของการเสี่ยงภัยแบ่งตามปัจจัยที่มีผลกระทบสามารถแบ่งออกได้เป็น การเสี่ยงภัยผันแปร (dynamic risk) และการเสี่ยงภัยคงที่ (static risk)

- **การเสี่ยงภัยผันแปร** คือ การเสี่ยงภัยที่มีผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมจำนวนมากที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การเสี่ยงภัยผันแปรเป็นการเสี่ยงภัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจโดยรวมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยแวดล้อมจำนวนมากที่คาดการณ์ได้ยาก เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การเพิ่มขึ้นของอัตราดอกเบี้ยและอัตราเงินเฟ้อ และการเปลี่ยนแปลงของวงจรธุรกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่งคั่งและฐานะทางการเงินของประชาชนโดยส่วนใหญ่ เนื่องจากการเสี่ยงภัยผันแปรนี้เป็นการเสี่ยงภัยที่มีผลกระทบในวงกว้างต่อกลุ่มคนโดยส่วนใหญ่ ทุกคนได้รับผลที่เกิดจากการเสี่ยงภัยดังกล่าวโดยเท่าเทียมกัน ไม่สามารถที่จะแบ่งหรือกระจายผลทางด้านลบที่เกิดจากการเสี่ยงภัยดังกล่าวไปให้แก่บุคคลอื่นได้ การเสี่ยงภัยผันแปรจึงเป็นการเสี่ยงภัยที่ไม่อยู่ในขอบเขตหรือความสามารถของการรับประกันภัย
- **การเสี่ยงภัยคงที่** คือการเสี่ยงภัยที่เกิดจากผลกระทบทางด้านอื่น ที่นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือปัจจัยแวดล้อมค่อนข้างจำกัด เช่น การเสี่ยงภัยที่เกิดจากภัยทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเสี่ยงภัยที่มีแนวโน้มของการเกิดในรูปแบบที่สามารถคาดการณ์การเกิดได้บ้าง จึงทำให้การเสี่ยงภัยคงที่นี้สามารถใช้แนวคิดในเรื่องของการประกันภัยเข้ามาร่วมบริหารจัดการการเสี่ยงภัยได้

ประเภทของการเสี่ยงภัยแบ่งตามผู้ที่ได้รับผลกระทบ

ประเภทของการเสี่ยงภัยแบ่งตามผู้ที่ได้รับผลกระทบสามารถแบ่งออกได้เป็น การเสี่ยงภัยต่อส่วนรวม (fundamental risk) และการเสี่ยงภัยจำเพาะ (particular risk)

- **การเสี่ยงภัยต่อส่วนรวม** เป็นการเสี่ยงภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อคนจำนวนมาก หรือกลุ่มคนจำนวนมาก อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เช่น ภาวะว่างงานจำนวนมาก การก่อการร้าย สงคราม แผ่นดินไหว ภัยแล้ง เป็นต้น การเสี่ยงภัยต่อส่วนรวมนี้ เป็นการเสี่ยงภัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ และในการจัดการกับการเสี่ยงภัยดังกล่าวนี้ ควรเป็นหน้าที่ของรัฐ เช่น รัฐบาลจัดให้มีการประกันการว่างงาน หรือ การประกันราคาพืชผล เป็นต้น
- **การเสี่ยงภัยจำเพาะ** คือการเสี่ยงภัยที่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือต่อกลุ่มบุคคลโดยเฉพาะไม่เกี่ยวกับส่วนรวม เช่น การขโมย

รถยนต์ การปล้นธนาคาร การเกิดเพลิงไหม้ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นมีผลกระทบต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเท่านั้น

ประเภทของการเสี่ยงภัยแบ่งตามผลลัพธ์ที่ได้จากการเสี่ยงภัย

ประเภทของการเสี่ยงภัยแบ่งตามผลลัพธ์ที่ได้จากการเสี่ยงภัย สามารถแบ่งออกได้เป็น การเสี่ยงภัยที่มุ่งเก็งกำไร (speculative risk) และการเสี่ยงภัยที่แท้จริง (pure risk)

- **การเสี่ยงภัยที่มุ่งเก็งกำไร** คือการเสี่ยงภัยที่มีโอกาสเกิดผลลัพธ์จากการเสี่ยงภัยดังกล่าวได้ทั้ง ได้กำไร หรือขาดทุน เช่น การซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล ผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นมีโอกาสดังกล่าวได้กำไรเมื่อถูกรางวัล หรือขาดทุนถ้าไม่ถูกรางวัล การเสี่ยงภัยที่มุ่งเก็งกำไรนี้มีลักษณะที่ค่อนข้างหรือเอนเอียงไปในทางกำไรมากกว่า ซึ่งเป็นการเสี่ยงภัยที่ไม่สามารถรับประกันภัยได้
- **การเสี่ยงภัยที่แท้จริง** เป็นการเสี่ยงภัยที่มีผลลัพธ์เกิดขึ้นได้เพียง 1 ใน 2 ทาง เมื่อมีภัยหรือมีเหตุการณ์เกิดขึ้น คือ เกิดความเสียหายหรือไม่เกิดความเสียหาย โดยไม่มีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากการเสี่ยงภัยหรือเหตุการณ์ดังกล่าวแต่อย่างใด เช่น บ้านที่พังกาศึกษาโอกาสที่จะได้รับความเสียหายถ้าเกิดเหตุเพลิงไหม้ หรือไม่ได้รับความเสียหายในกรณีที่ไม่มีเหตุการณ์ดังกล่าว เป็นต้น

ในการจัดการการเสี่ยงภัยโดยการประกันภัยนั้น ส่วนใหญ่จะมุ่งให้ความสำคัญกับการเสี่ยงภัยที่แท้จริงเป็นหลัก ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการศึกษาถึงลักษณะและประเภทของการเสี่ยงภัยที่แท้จริงอย่างละเอียดซึ่งจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

การเสี่ยงภัยที่แท้จริง (Pure Risk)

ลักษณะสำคัญของการเสี่ยงภัยที่แท้จริงคือ เป็นการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้หรือใช้การประกันภัยเป็นเครื่องมือในการจัดการการเสี่ยงภัยได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าความเสี่ยงภัยที่แท้จริงทุกประเภทจะสามารถเอาประกันภัยได้ ซึ่งรายละเอียดในส่วนของคุณลักษณะการเสี่ยงภัยที่สามารถเอาประกันภัยได้กับที่ไม่สามารถเอาประกันภัยได้จะกล่าวถึงอย่างละเอียดในบทที่ 2

การเสี่ยงภัยที่แท้จริง เป็นการเสี่ยงภัยที่สามารถระบุ และประเมินค่าความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการเสี่ยงภัยดังกล่าวออกมาเป็นตัวเงินได้ การเสี่ยงภัยที่แท้จริงแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ การเสี่ยงภัยส่วนบุคคล (personal risk) การเสี่ยงภัยต่อทรัพย์สิน (property risk) และการเสี่ยงภัยตามความรับผิดชอบ (liability risk)

การเสี่ยงภัยส่วนบุคคล (Personal Risk)

การเสี่ยงภัยส่วนบุคคล คือ การเสี่ยงภัยที่เกิดขึ้นหรือมีผลกระทบทางด้านลบโดยตรงต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ในด้านของการลดทอนขีดความสามารถ โอกาส และศักยภาพในการหารายได้ของบุคคลดังกล่าว การเสี่ยงภัยประเภทนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น

- **การเสี่ยงภัยเนื่องจากการตายก่อนวัยอันควร (risk of premature death)** การตายก่อนวัยอันควรของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวนั้นย่อมนำมาซึ่งความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงต่อบุคคลในครอบครัวทั้งทางจิตใจและการเงิน ปัญหาทางการเงินจะมีมากขึ้นหากผู้ที่เสียชีวิตนั้นเป็นบุคคลเดียวที่หาเลี้ยงคนทั้งครอบครัว
- **การเสี่ยงภัยเนื่องจากการมีรายได้น้อยไม่เพียงพอเมื่อเกษียณอายุ (risk of insufficient income during retirement)** ปัจจุบันมนุษย์มีอายุที่ยืนยาวขึ้นเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ การมีรายได้น้อยไม่เพียงพอเมื่อเกษียณอายุนั้นนับเป็นการเสี่ยงภัยที่มีความสำคัญมากสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะทั่วไปในปัจจุบันคนจะเกษียณในช่วงอายุ 60 ปี และจะมีอายุยืนยาวต่อไปได้ประมาณ 21 ปีสำหรับเพศหญิง และ 19 ปี สำหรับเพศชาย จากตัวเลขนี้จะเห็นได้ว่ามีช่วงเวลาที่ไม่สามารถหารายได้ที่ค่อนข้างยาวนาน จึงจำเป็นที่จะต้องต้องมีเงินให้เพียงพอในการใช้จ่ายในช่วงที่ไม่สามารถหารายได้นั้น
- **การเสี่ยงภัยเนื่องจากการมีสุขภาพไม่ดี (risk of poor health)** การเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเจ็บป่วยก็ต้องรักษาซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่าย โดยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ยิ่งไปกว่านั้นหากเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังหรือโรคที่รุนแรง ค่ารักษาพยาบาลย่อมสูงกว่าปกติซึ่งอาจต้องเป็นหนี้ นอกจากนี้ในช่วงที่เจ็บป่วยนั้นย่อมไม่สามารถทำงานได้ ทำให้ขาดรายได้ ดังนั้นการมีปัญหาสุขภาพจะทำให้เกิดการสูญเสียเงินทอง เวลา และโอกาสในการประกอบกิจการอื่นเป็นประโยชน์อื่น
- **การเสี่ยงภัยเนื่องจากการว่างงาน (risk of unemployment)** การว่างงานนั้นอาจเกิดจากความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี หรือความไม่สมดุลของตลาดแรงงาน การลดจำนวนแรงงานหรือการเลิกจ้างงานในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ ย่อมส่งผลต่อการขาดรายได้ของผู้ตกงาน และถ้าหากระยะเวลาของการว่างงานยาวนานขึ้นจะทำให้เงินออมของผู้ว่างงานนั้นลดน้อยลงหรืออาจหมดไปได้

การเสี่ยงภัยต่อทรัพย์สิน (Property Risk)

บุคคลที่มีทรัพย์สินย่อมมีการเสี่ยงภัยต่อทรัพย์สิน โดยทรัพย์สินนั้นอาจถูกทำลายหรือสูญหายเนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น ทรัพย์สินถูกเพลิงไหม้ น้ำท่วม แผ่นดินไหว ถูกขโมย ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

- **ความเสียหายโดยตรง (direct loss)** หมายถึงความสูญเสียทางการเงินอันเป็นผลจากความเสียหายทางกายภาพที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อทรัพย์สิน คือ ทรัพย์สินถูกทำลาย

หรือถูกโจรกรรม เช่น ร้านสะดวกซื้อถูกเพลิงไหม้ มูลค่าของสินค้าในร้านทั้งหมดที่ถูกเพลิงไหม้จัดเป็นความเสียหายโดยตรง

- **ความเสียหายโดยอ้อมหรือความเสียหายต่อเนื่อง (indirect loss or consequential loss)** หมายถึงความสูญเสียทางการเงินที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเสียหายโดยตรง เช่น ในกรณีของร้านสะดวกซื้อดังกล่าวที่ถูกเพลิงไหม้ นอกจากสินค้าในร้านจะเสียหายทั้งหมดแล้ว (ความเสียหายโดยตรง) ทางร้านยังขาดรายได้ที่ควรจะได้ในแต่ละวันเนื่องจาก ไม่สามารถประกอบกิจการได้ในระหว่างที่สร้างร้านใหม่ หรือต้องไปเสียเงินค่าเช่าสถานที่อื่นเพื่อประกอบกิจการต่อไป ซึ่งรายได้ที่ขาดไปรวมถึงค่าเช่าสถานที่อื่นเพื่อใช้ประกอบการค้า จะถูกจัดให้เป็นความเสียหายโดยอ้อมหรือความเสียหายต่อเนื่อง

การเสี่ยงภัยตามความรับผิด (Liability Risk)

การเสี่ยงภัยตามความรับผิดเป็นการเสี่ยงภัยที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดในการกระทำที่มีผลกระทบต่อบุคคลอื่น ซึ่งภายใต้กรอบของกฎหมาย บุคคลต้องรับผิดชอบในการกระทำที่ทำให้ร่างกายหรือทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นมี 2 อย่าง คือ

- **ความเสียหายในทางทรัพย์สิน** หมายถึงความเสียหายที่สามารถประมาณราคาเป็นเงินได้
- **ความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน** หมายความว่า ความเสียหายที่ไม่สามารถประเมินราคาเป็นเงินได้ เช่น ค่าทนายความระหว่างเจ็บป่วยเพราะถูกละเมิด หรือค่าร่างกายพิการ เป็นต้น ความเสียหายประเภทนี้ไม่สามารถกำหนดวงเงินจำกัดสูงสุดได้ ขึ้นอยู่กับการฟ้องร้องตามกฎหมาย ผู้ละเมิดอาจต้องเสียเงินจำนวนมากทั้งค่าใช้จ่ายในชั้นศาลและค่าชดเชยให้ผู้ถูกละเมิดเมื่อแพคดี

การเกิดเหตุการณ์ใดๆ นั้นมีโอกาสที่จะเผชิญกับการเสี่ยงภัยใดการเสี่ยงภัยหนึ่งแต่เพียงการเสี่ยงภัยเดียว หรืออาจจะต้องเผชิญกับทุกการเสี่ยงภัยพร้อมๆ กันก็เป็นไปได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้จำเป็นที่จะต้องอาศัยเทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยหลากหลายประเภทเพื่อบริหารและจัดการกับการเสี่ยงภัยดังกล่าว

เทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัย

เป็นที่ทราบแล้วว่าในช่วงชีวิตของมนุษย์เรานั้นต้องประสบกับการเสี่ยงภัยอยู่ตลอดเวลา การจัดการกับการเสี่ยงภัยย่อมเป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งเทคนิคในการจัดการการเสี่ยงภัยแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ การหลีกเลี่ยงการเสี่ยงภัย (risk avoidance) การควบคุมความสูญเสีย (loss control) การรับความเสี่ยงภัยไว้เอง (risk retention) และการโอนการเสี่ยงภัย (risk transfer)

การหลีกเลี่ยงการเสี่ยงภัย (Risk Avoidance)

การหลีกเลี่ยงการเสี่ยงภัย คือ ความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงเหตุการณ์หรือสาเหตุที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น หากกลัวจะเสียชีวิตเนื่องจากเครื่องบินตก ก็ตัดสินใจไม่เดินทางโดยเครื่องบิน แต่บางครั้งการเดินทางไปยังที่บางแห่งก็ไม่มีทางหลีกเลี่ยงการเดินทางโดยเครื่องบินได้

การควบคุมความสูญเสีย (Loss Control)

การควบคุมความสูญเสีย เป็นเทคนิคที่พยายามลดโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์หรือการเสี่ยงภัย รวมถึงความพยายามที่จะลดความสูญเสียหรือลดความรุนแรงของความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการเสี่ยงภัย การควบคุมความสูญเสียมีจุดประสงค์หลัก 2 ประการคือ

- การป้องกันการเกิดความเสียหาย (loss prevention) คือ การดำเนินการเพื่อลดโอกาสหรือลดความน่าจะเป็นของการเกิดเหตุการณ์หรือการเสี่ยงภัยที่เป็นบ่อเกิดแห่งความเสียหาย เช่น การขับรถถูกกฎจราจร ช่วยลดโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุ หรือการติดป้ายห้ามสูบบุหรี่ที่สถานีจำหน่ายน้ำมันช่วยลดโอกาสของการเกิดระเบิดหรือเพลิงไหม้
- การลดความเสียหาย (loss reduction) คือการดำเนินการเพื่อลดความรุนแรงของความเสียหายในกรณีที่หรือหลังจากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน เช่น การก่อสร้างอาคารที่มีผนังและประตูทนไฟ การติดตั้งเครื่องฟันทันน้ำอัตโนมัติในห้องสรรพสินค้าจะช่วยลดความสูญเสียอันเป็นผลเนื่องมาจากไฟไหม้ได้ การติดตั้งสัญญาณเตือนภัยสึนามิริมหาด เพื่อลดจำนวนผู้บาดเจ็บและตายเนื่องจากคลื่นยักษ์สึนามิ

การรับความเสี่ยงภัยไว้เอง (Risk Retention)

การรับความเสี่ยงภัยไว้เอง คือ การที่บุคคลหรือบริษัทยอมรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากภัยนั้นไว้เองทั้งหมดหรือบางส่วน การรับความเสี่ยงภัยไว้เองสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้คือ

- การรับความเสี่ยงภัยไว้เองแบบ Active (active retention) คือการที่บุคคลหรือองค์กรทราบถึงผลกระทบของการเสี่ยงภัยนั้นและมีเจตนาที่จะยอมรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากภัยนั้นไว้เองทั้งหมดหรือบางส่วน เช่น ผู้ซื้อรถยนต์อาจต้องการที่จะรับความเสี่ยงภัยเนื่องจากการชนที่มีความเสียหายน้อยไว้เองโดยการซื้อกรมธรรม์ประกันรถยนต์ที่มีความรับผิดชอบส่วนแรก (deductible) จำนวน 3,000 บาทหรือมากกว่า องค์กรยินดีที่จะจ่ายเงินค่าซ่อมรถยนต์ของบริษัทบางส่วนหรือทั้งหมดเองหากเกิดความเสียหายต่อตัวรถยนต์

- การรับการเสี่ยงภัยไว้เองแบบ Passive (passive retention) คือการที่บุคคลหรือองค์กรละเลยที่จะระบุดังความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เพิกเฉยหรือลืมนที่จะจัดการกับการเสี่ยงภัยนั้นๆ เช่น บุคคลไม่คำนึงถึงการเสี่ยงภัยเนื่องจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรหรือการเกิดอุบัติเหตุพลภพถาวร องค์กรอาจละเลยในการระบุดังทรัพย์สินทั้งหมดของบริษัทซึ่งมีโอกาสได้รับความเสียหายจากแผ่นดินไหวได้

การประกันภัยตนเอง (self-insurance) เป็นรูปแบบพิเศษของการรับการเสี่ยงภัยไว้เอง โดยการทำองค์กรหรือหน่วยงานตั้งกองทุนอย่างมีระบบแทนการเอาประกันภัย โดยหวังว่าจะสามารถรับภาระความเสียหายจากภัยด้วยการใช้เงินจากกองทุนที่ตั้งไว้นั้น ชื่อที่เหมาะสมสำหรับการประกันตนเองก็คือ self-funding ซึ่งสามารถอธิบายแนวคิดได้ชัดเจนกว่า

เทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยในรูปแบบของการรับการเสี่ยงภัยไว้เองนั้นเหมาะสำหรับเหตุการณ์ที่มีมูลค่าความเสียหายไม่สูงมากนัก อยู่ในวิสัยหรือความสามารถที่รับได้ หรือเหตุการณ์ที่ได้มีการพิจารณาแล้วว่าเป็นทางเลือกในการจัดการการเสี่ยงภัยที่มีต้นทุนต่ำที่สุด ซึ่งเทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยในรูปแบบนี้มีข้อดีและข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี

1. ประหยัดเงินเนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดการการเสี่ยงภัย
2. ส่งเสริมให้มีการป้องกันภัย เนื่องจากการรับการเสี่ยงภัยไว้เองจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดความระมัดระวังและเพิ่มการป้องกันการสูญเสีย
3. เพิ่มสภาพคล่องอันเป็นผลเนื่องมาจากการประหยัดเงิน

ข้อเสีย: ความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงอาจสูงกว่าที่คาดการณ์ไว้

การโอนการเสี่ยงภัย (Risk Transfer)

การโอนการเสี่ยงภัย เป็นวิธีการจัดการการเสี่ยงภัยที่เป็นที่นิยมวิธีหนึ่ง ทำได้โดยการโอนการเสี่ยงภัยไปยังบุคคลอื่น โดยสามารถทำได้ดังนี้คือ

- การโอนการเสี่ยงภัยไปยังบุคคลอื่นที่ไม่ใช่การประกันภัย (non-insurance transfer) เช่น การทำสัญญาเช่าพื้นที่ระยะยาวที่มีการระบุราคาเช่าไว้ล่วงหน้าแล้ว ในกรณีนี้ การเสี่ยงภัยของค่าเช่าที่อาจปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นได้ในอนาคตที่ผู้เช่าต้องรับผิดชอบได้ถูกโอนไปยังเจ้าของพื้นที่ที่ให้เช่าโดยผ่านทางสัญญาเช่าดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยในรูปแบบนี้มีข้อดีและข้อเสีย ดังนี้

ข้อดี

1. สามารถโอนการเสี่ยงภัยบางประเภทที่ไม่สามารถเอาประกันภัยได้ไปให้แก่ผู้อื่น
2. การโอนการเสี่ยงภัยที่ไม่ใช่การประกันภัยนั้น โดยส่วนใหญ่จะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการประกันภัย

3. ความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นจะถูกโอนไปยังผู้ที่มีความสามารถในการจัดการควบคุมความสูญเสียได้ดีกว่า

ข้อเสีย

1. เทคนิคการโอนการเสี่ยงภัยด้วยวิธีนี้โดยส่วนใหญ่จะใช้สัญญาที่ไม่มีรูปแบบแน่นอนเหมือนสัญญาการประกันภัย ซึ่งอาจนำไปสู่การบิดพลิ้วหรือไม่ปฏิบัติตามสัญญาเมื่อเกิดความเสียหาย โดยอาศัยช่องว่างของสัญญาหรือภาษาที่ใช้ในสัญญากำหนดไม่สามารถตีความได้ชัดเจน
 2. ผู้รับโอนการเสี่ยงภัยอาจจะไม่สามารถจ่ายค่าชดเชยได้ในกรณีที่เกิดความเสียหายมาก
- การโอนการเสี่ยงภัยในรูปของการประกันภัย (insurance transfer) การโอนการเสี่ยงภัยนี้ใช้รูปแบบของการเอาประกันภัยไว้กับบริษัทโดยอยู่ในรูปแบบของสัญญาประกันภัย ซึ่งบริษัทประกันภัยสัญญาว่าจะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เอาประกันภัยสำหรับความเสียหายที่ได้รับการคุ้มครองตามสัญญาประกันภัยนั้นๆ เช่น การประกันอัคคีภัย ซึ่งเทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยในรูปแบบนี้มีข้อดีและข้อเสียดังนี้

ข้อดี

1. ได้รับการชดเชยค่าเสียหายหลังเกิดการสูญเสีย
2. ลดความไม่แน่นอนและความวิตกกังวลในอนาคตลงได้
3. ทราบต้นทุนค่าใช้จ่ายในการจัดการการเสี่ยงภัยที่แน่นอน
4. เบี้ยประกันภัยสามารถนำไปใช้ลดหย่อนสำหรับการคำนวณภาษีเงินได้

ข้อเสีย

1. อาจมีค่าใช้จ่ายในการจัดการการเสี่ยงภัยหรือเบี้ยประกันภัยที่สูง
2. ต้องใช้เวลาและความพยายามในการเจรจาต่อรองเงื่อนไข ความคุ้มครองของการประกันภัยและการคัดเลือกบริษัทประกันภัยที่มีฐานะทางการเงินที่มั่นคง
3. การประกันภัยอาจก่อให้เกิดความประมาท เลินเล่อ เนื่องจากการเสี่ยงภัยและความเสียหายได้ถูกถ่ายโอนไปให้แก่ผู้อื่นแล้ว ซึ่งความประมาทและความเลินเล่อดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความสูญเสียอื่นที่ไม่อยู่ในเงื่อนไขของการประกันภัยเพิ่มขึ้น

หลักในการนำเทคนิคการจัดการความเสี่ยงไปประยุกต์ใช้

การเรียนรู้ถึงเทคนิคในการจัดการความเสี่ยงแต่ละประเภทจะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการเรียนรู้ถึงการนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้ เพื่อให้สามารถใช้เทคนิคการจัดการความเสี่ยงต่างๆ เหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การพิจารณาเลือกเทคนิคการจัดการความเสี่ยงเพื่อไปประยุกต์ใช้นั้นจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

- **โอกาสที่จะเกิดการเสี่ยงภัย** อันจะนำมาซึ่งความเสียหายหรือความสูญเสีย ทั้งนี้ โอกาสที่จะเกิดการเสี่ยงภัยจะสัมพันธ์โดยตรงกับต้นทุนในการจัดการความเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการความเสี่ยงในรูปของการประกันภัย กล่าวคือ เหตุการณ์ที่มีโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะเกิดได้ในอนาคตค่อนข้างสูง หรือมีโอกาที่จะเกิดการเสี่ยงภัยสูง เหตุการณ์ดังกล่าวจะมีต้นทุนในการจัดการความเสี่ยงที่รู้จักกันในชื่อของเบี้ยประกันภัยที่สูงด้วย ในทางตรงกันข้าม เหตุการณ์ที่มีโอกาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้น้อย เหตุการณ์ดังกล่าวจะมีเบี้ยประกันภัยที่ต่ำ
- **ระดับความรุนแรงของความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น** ซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียทางการเงินและจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงสถานะและเสถียรภาพทางการเงินส่วนบุคคล โดยรายละเอียดของระดับความรุนแรงของความเสียหายจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

แนวทางหรือหลักการในการพิจารณาว่าจะนำเทคนิคในการจัดการความเสี่ยงรูปแบบใดมาประยุกต์ใช้ สามารถพิจารณาได้จากส่วนประกอบขององค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 2 ประการ ดังแสดงตามตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 การกำหนดวิธีการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม

		ระดับความรุนแรงของความเสียหาย	
		มาก	น้อย
โอกาสเกิดการเสี่ยงภัย	สูง	● หลีกเลี่ยงการเสี่ยงภัย ● การควบคุมการสูญเสีย	● การรับความเสี่ยงภัยไว้เอง ● การควบคุมการสูญเสีย
	ต่ำ	● การโอนการเสี่ยงภัย (การประกันภัย)	● การรับความเสี่ยงภัยไว้เอง

จากตารางที่ 1.1 พบว่า สำหรับเหตุการณ์ใดๆ ที่มีผลกระทบหรือมีระดับความรุนแรงของความเสียหาย และมีโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวที่ต่างกันต้องการเทคนิคในการจัดการการเสี่ยงภัยในแต่ละรูปแบบ ดังต่อไปนี้

- เหตุการณ์ที่มีการเสี่ยงภัยหรือโอกาสที่จะเกิดขึ้นสูงและเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็จะมีระดับความรุนแรงของความเสียหายมาก สำหรับเหตุการณ์นี้ควรให้ความสำคัญกับเทคนิคในการจัดการการเสี่ยงภัยในรูปแบบของการหลีกเลี่ยงการเสี่ยงภัยเป็นลำดับแรก และถ้าในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้จึงควรพิจารณาหามาตรการเทคนิคหรือวิธีการต่างๆ ที่สามารถควบคุมหรือลดทั้งในส่วนของความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นและ/หรือ โอกาสที่จะเกิดการเสี่ยงภัยหรือเหตุการณ์ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ ในกรณีนี้ ถ้าสามารถนำเทคนิคในการจัดการการเสี่ยงภัยในรูปแบบของการโอนการเสี่ยงภัยมาประยุกต์ใช้แทนเทคนิคการควบคุมการสูญเสียได้จะเป็นสิ่งที่ดีมาก แต่ในทางปฏิบัติแล้วเทคนิคในรูปแบบของการโอนการเสี่ยงภัยมีโอกาสนำมาใช้ได้น้อยมาก เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวค่อนข้างสูงเมื่อผนวกกับระดับความรุนแรงของความเสียหายที่มีมูลค่าสูงด้วย ทำให้มีต้นทุนในการจัดการการเสี่ยงภัยหรือเบี้ยประกันภัยมีค่าสูงมาก โดยเปรียบเทียบกับการคุ้มครองที่ต้องการ
- เหตุการณ์ที่มีระดับความรุนแรงของความเสียหายมากแต่มีโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวได้น้อย เทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยที่มีประสิทธิภาพที่สุด สำหรับกรณีนี้ คือ เทคนิคการโอนการเสี่ยงภัยหรือการประกันภัย ซึ่งจะมีต้นทุนในการจัดการการเสี่ยงภัยต่ำที่สุด โดยเปรียบเทียบกับต้นทุนในการจัดการการเสี่ยงภัยในรูปแบบอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวมีโอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะเกิดขึ้นได้น้อย การทำประกันภัยจึงเสียเบี้ยประกันภัยไม่สูงมากและอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ รวมทั้งคุ้มค่าโดยเปรียบเทียบกับวงเงินการคุ้มครองที่ได้รับจากการประกันภัย
- เหตุการณ์ที่มีระดับความรุนแรงของความเสียหายน้อยแต่มีโอกาสสูงที่จะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ในกรณีนี้จำเป็นที่จะต้องรับการเสี่ยงภัยไว้เอง ซึ่งจะมีต้นทุนในการจัดการการเสี่ยงภัยที่ต่ำกว่าการโอนการเสี่ยงภัยไปให้แก่ผู้อื่นผ่านทาง การประกันภัย ในขณะที่เดียวกันควรที่จะนำเทคนิคการจัดการการเสี่ยงภัยในรูปแบบของการลดโอกาสที่จะเกิดการเสี่ยงภัยหรือควบคุมความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นมาใช้ควบคู่กับการรับการเสี่ยงภัยไว้เองด้วย เพื่อช่วยให้การจัดการการเสี่ยงภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- เหตุการณ์ที่มีระดับความรุนแรงของความเสียหายน้อยและมีโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวต่ำ ในกรณีนี้ควรที่รับการเสี่ยงภัยไว้เอง การประยุกต์หรือนำ

รูปแบบอื่นๆ ของการจัดการความเสี่ยงมาใช้จะก่อให้เกิดต้นทุนในการจัดการความเสี่ยงที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นต้นทุนที่สูญเปล่า

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าจัดการความเสี่ยงนั้นจะให้ความสำคัญกับความรุนแรงของความเสียหายมากกว่าโอกาสที่จะเกิดความเสียหาย เพราะเหตุการณ์หรือการเสี่ยงใดๆ ที่มีความรุนแรงของความเสียหายมาก ถ้าไม่มีมาตรการในการจัดการความเสี่ยงที่ดีพอมารองรับ และถ้าความเสียหายดังกล่าวบังเอิญเกิดขึ้น ถึงแม้ว่ามีโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวได้ค่อนข้างน้อยก็ตาม อาจก่อให้เกิดความเสียหายที่มากกว่าที่จะรับได้ และอาจส่งผลกระทบต่อเบื้องหลังฐานะหรือเสถียรภาพทางการเงินได้มาก

กระบวนการจัดการความเสี่ยง (Risk Management Process)

การเดินไปสู่เป้าหมายทางการเงินที่ตั้งไว้อย่อมมีอุปสรรคและมีความไม่แน่นอน อันเนื่องมาจากปัจจัยอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมหรือที่เรียกว่าความเสี่ยง เช่น การเจ็บป่วยอย่างรุนแรง การประสบกับอุบัติเหตุทำให้กลายเป็นคนพิการ หรือการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร การเสี่ยงดังกล่าวนำมาซึ่งความสูญเสียทางเศรษฐกิจและไม่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายทางการเงินที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามเราสามารถที่จะลดหรือขจัดผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์หรือความไม่แน่นอนดังกล่าวนี้ได้ โดยการนำแนวคิดในเรื่องของการจัดการความเสี่ยงเข้ามาประยุกต์ใช้

แนวทางการจัดการความเสี่ยง คือ การวิเคราะห์เพื่อหาความเสี่ยงประเภทต่างๆ ที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ รวมทั้งการหาแนวทางหรือมาตรการในการลดหรือขจัดความเสี่ยงดังกล่าว ซึ่งมีทั้งหมด 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการความเสี่ยง
2. การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
3. การวิเคราะห์หาความเสี่ยงที่มี
4. การจัดทำแผนจัดการความเสี่ยง
5. การนำแผนจัดการความเสี่ยงไปปฏิบัติ
6. การติดตามและตรวจสอบแผนการจัดการความเสี่ยง

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์

ขั้นตอนแรกของแนวทางการจัดการความเสี่ยงเริ่มจากการระบุเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ต้องการที่จะบรรลุ การกำหนดวัตถุประสงค์ ควรที่จะระบุทั้งวัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์ย่อยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถใช้เป็นบรรทัดฐานในการประเมินถึงความก้าวหน้าโอกาสและความเป็นไปได้ในการที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ทั้งในส่วน of วัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์ย่อยที่ได้กำหนดไว้ หลักในการกำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ จะต้องชัดเจน มี

ความเป็นไปได้ อยู่ภายใต้กรอบระยะเวลาที่แน่นอน และสามารถวัดผลได้ เช่น การกำหนด วัตถุประสงค์ว่า “ต้องการที่จะมีเงินไว้ใช้ภายหลังจากการเกษียณเมื่อ อายุ 60 ปี เดือนละ 80,000 บาท เป็นเวลานาน 20ปี”

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์หาการเสี่ยงภัยต่างๆ ที่มีอยู่ รวมทั้งแนวทางในการจัดการการเสี่ยงภัยดังกล่าว ทั้งนี้ แนวทางในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การประกันภัยที่มีอยู่ งบกระแสเงินสดและงบดุลส่วนบุคคล แบบสำรวจข้อมูลส่วนบุคคล แบบสำรวจการเสี่ยงภัย และเอกสารทางการเงินอื่นๆ ซึ่งข้อมูลในแต่ละด้านเหล่านี้สามารถนำมาสังเคราะห์เพื่อ ประโยชน์ต่อการวางแผนการประกันภัย ได้เช่น

- ทางด้านการเสี่ยงภัย ผู้ที่ไม่ชอบการเสี่ยงภัยอาจต้องการการประกันภัยที่มีวงเงิน ค้ำคุ้มครองค่อนข้างสูงเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในอนาคต
- ความต้องการของครอบครัวหรือความต้องการเฉพาะ เช่น ต้องการซื้อบ้านให้ลูก ชายในอีก 15 ปี ข้างหน้าในกรณีนี้ วงเงินค้ำคุ้มครองการประกันชีวิตจะต้องมีจำนวน ที่สูงพอกับมูลค่าบ้านในกรณีที่ผู้เอาประกันเสียชีวิต
- มูลค่าสินทรัพย์หรือความมั่งคั่งที่มีอยู่ เป็นการวิเคราะห์ถึงสถานะหรือสุขภาพทาง การเงินและเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ถึงขีดความสามารถในการรับการเสี่ยง ภัย เช่น ผู้ที่มีความมั่งคั่งร่ำรวยและมีปริมาณสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูงสามารถ รองรับการเสี่ยงภัยได้มากอาจไม่ต้องการการประกันชีวิต
- พฤติกรรมการใช้ชีวิต อาชีพ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเพิ่มการเสี่ยงภัยให้สูงกว่า ปกติหรือไม่ เพื่อที่จะได้หามาตรการในการป้องกันได้อย่างเหมาะสม เช่น คนที่ ชอบเล่นกีฬาผาดโผน มีโอกาสหรือการเสี่ยงภัยสูงกว่าปกติที่จะประสบอุบัติเหตุ ย่อมต้องการมาตรการในการคุ้มครองที่มากกว่าคนโดยเฉลี่ยทั่วไป
- สถานะสุขภาพของครอบครัว หากครอบครัวมีประวัติทางด้านปัญหาสุขภาพอาจ จำเป็นต้องหามาตรการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามารองรับปัญหาดังกล่าวที่มากกว่าการ ประกันภัย เช่น การแนะนำให้ดูแลสุขภาพ ออกกำลังกายเป็นประจำและพบ แพทย์เพื่อตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์หาการเสี่ยงภัยที่มี

ขั้นตอนนี้เป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาการเสี่ยงภัยที่มีทั้งหมด ซึ่งจะ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 3 ขั้นตอน คือ

- **การระบุการเสี่ยงภัย** เป็นการระบุและแจกแจงการเสี่ยงภัยที่พบรวมถึงผล เสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นซึ่งสามารถแบ่งตามประเภทของการเสี่ยงภัยได้ดังนี้
 - **การเสี่ยงภัยส่วนบุคคล** ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียหาย ดังนี้

- เสียความสามารถในการหารายได้ เนื่องจากการเสียชีวิต ทุพพลภาพ หรือเหตุอื่นๆ
- เสียค่าใช้จ่ายเนื่องจากการเลี้ยงภัยดังกล่าว เช่น ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น
- การเลี้ยงภัยต่อทรัพย์สิน ที่อาจก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายเนื่องจากความเสียหายโดยตรงที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการหาของใหม่มาทดแทน หรือซ่อมแซมทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหาย และค่าใช้จ่ายเนื่องจากความเสียหายโดยอ้อม ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายต่อเนื่องจากความเสียหายโดยตรง
- การเลี้ยงภัยตามความรับผิดชอบ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายตามมูลค่าที่เรียกร้องโดยบุคคลอื่น ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหาย
- **การวัดมูลค่าความสูญเสีย** การเลี้ยงภัยแต่ละประเภทที่พบหรือระบุเป็นเหตุที่อาจก่อให้เกิดความสูญเสีย ซึ่งมีมูลค่าทางเศรษฐกิจและต้องมีการวัดมูลค่าดังกล่าวเพื่อประเมินถึงมูลค่าความสูญเสียที่อาจเป็นไปได้ ทั้งนี้ ในการวัดมูลค่าความสูญเสียนั้น จะเกี่ยวข้องกับมูลค่าใน 3 รูปแบบ คือ
 - ต้นทุนทดแทน (replacement cost) คือ มูลค่าที่เกิดจากการจัดหาของใหม่ที่มีคุณสมบัติหรือวัสดุที่เหมือนเดิมมาทดแทน หรือมูลค่าของการซ่อมแซมเพื่อให้ทรัพย์สินที่เสียหายหรือสูญหายกลับมามีสภาพดังเดิม
 - มูลค่าแท้จริงที่เป็นตัวเงิน (actual cash value) คือ มูลค่าตามสภาพ ณ ขณะนั้น ซึ่งจะมีมูลค่าเท่ากับต้นทุนทดแทน หักด้วย ค่าเสื่อมราคา
 - ค่าเสื่อมราคา (depreciation) คือ มูลค่าที่เกิดจากอายุการใช้งานของทรัพย์สิน เงื่อนไข และสภาพของทรัพย์สินที่เสื่อมลง

ในการประเมินหรือวัดมูลค่าความสูญเสียที่อาจเป็นไปได้สำหรับทรัพย์สินแต่ละประเภท จำเป็นที่จะต้องใช่วิธีการวัดมูลค่าที่แตกต่างกันไป เพื่อที่จะสะท้อนให้เห็นมูลค่าที่แท้จริงที่เหมาะสมกับประเภทของทรัพย์สินนั้นๆ ดังนี้

 - ทรัพย์สินส่วนตัว (personal property) จะใช้มูลค่าแท้จริงที่เป็นตัวเงินเป็นตัวประเมินหรือวัดมูลค่า
 - ทรัพย์สินที่แท้จริง (real property) เช่น บ้านพักอาศัยหรือสิ่งปลูกสร้าง ควรใช้วิธีการวัดมูลค่าแบบต้นทุนทดแทน หรือมูลค่าตามราคาตลาด โดยใช้แนวคิดของการสร้างขึ้นมาใหม่ ทดแทนให้เหมือนกับของเดิมที่เสียหายไป โดยใช้วัสดุแบบเดิม ซึ่งการวัดมูลค่าในรูปแบบนี้ บางครั้งจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีประสบการณ์หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาช่วยในการประเมิน
 - มูลค่าชีวิต (human life) จะมีวิธีการวัดมูลค่าที่เป็นการเฉพาะ
- **การประเมินถึงผลกระทบที่เกิดจากความสูญเสีย** เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิเคราะห์การเลี้ยงภัย ซึ่งความรุนแรงหรือผลกระทบที่เกิดจากความสูญเสียสามารถแบ่งออกได้เป็นระดับ 3 ระดับ คือ

- ระดับที่มีความรุนแรงมาก (serious risks) เป็นระดับที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านลบต่อเสถียรภาพทางการเงิน หรือก่อให้เกิดวิกฤติทางการเงินที่อาจนำไปสู่การล้มละลาย
- ระดับที่มีความรุนแรงปานกลาง (moderate risks) เป็นระดับที่ก่อให้เกิดความสูญเสียทางการเงินที่มีมูลค่ามากเกินกว่าที่บุคคลใดๆ จะสามารถรับผิดชอบได้โดยลำพัง อาจต้องมีการกู้ยืมเงินจากผู้อื่นมาจัดการกับผลกระทบที่เกิดจากความสูญเสียนั้น
- ระดับที่มีความรุนแรงน้อย (minimal risks) เป็นระดับที่ก่อให้เกิดความสูญเสียที่มีมูลค่าไม่สูงมากนัก สามารถจัดการได้ มูลค่าความสูญเสียดังกล่าวอยู่ภายใต้วงเงินหรือกระแสเงินรับในแต่ละเดือนที่มีอยู่

อย่างไรก็ตาม คำนียามเงื่อนไขระดับความรุนแรงของผลกระทบที่เกิดจากการสูญเสียตามที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นนี้ อาจจะมีความแตกต่างกันไปบ้างตามดุลยพินิจ มุมมอง และ ทัศนคติ ของแต่ละบุคคล

ภายใต้เงื่อนไขของทรัพย์สินที่มีอยู่อย่างจำกัด การแบ่งระดับความรุนแรงจะช่วยให้สามารถตัดสินใจได้โดยง่ายว่า การเสี่ยงภัยใดมีผลกระทบหรือมีระดับความรุนแรงมาก ควรที่จะได้รับการจัดการจัดการหรือลดหรือขจัดความเสี่ยงภัยดังกล่าวก่อนเป็นลำดับแรก หลังจากนั้นจึงค่อยจัดการกับการเสี่ยงภัยที่มีผลกระทบในระดับความรุนแรงปานกลางและน้อย ลดหลั่นกันไปตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 4 การจัดทำแผนจัดการการเสี่ยงภัย

หลังจากสามารถระบุการเสี่ยงภัยและได้วิเคราะห์ถึงผลกระทบเนื่องจากการเสี่ยงภัยอันอาจเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางการเงินที่ตั้งไว้แล้ว ก็ควรที่จะมีการจัดทำแผนจัดการการเสี่ยงภัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดหรือขจัดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยการนำกฎและเทคนิคในการจัดการการเสี่ยงภัยที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นมาประยุกต์ใช้ โดยต้องพิจารณาถึง ผลกระทบที่เกิดจากความสูญเสีย โอกาสหรือความน่าจะเป็นที่จะเกิดความสูญเสียดังกล่าว และวิธีการในการจัดการการเสี่ยงภัยทุกวิธีที่มี รวมถึงวิธีการประกันภัย เพื่อที่จะได้เลือกวิธีที่ดีที่สุด ด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุดมาปฏิบัติ โดยแผนการจัดการการเสี่ยงภัยที่ทำเสร็จแล้วต้องได้รับความยินยอมและความเห็นชอบจากผู้ที่นำไปปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 5 การนำแผนจัดการการเสี่ยงภัยไปปฏิบัติ

ในการนำแผนจัดการการเสี่ยงภัยไปปฏิบัตินั้น ผู้ทำแผนจะทำหน้าที่เสมือนหนึ่งผู้ประสานงาน เพื่อให้แผนที่วางไว้บรรลุผลเป็นรูปธรรม เช่น ถ้าเลือกการประกันภัยเป็นเครื่องมือในการจัดการการเสี่ยงภัย ผู้จัดทำแผนจะต้องดำเนินการพิจารณาเลือกบริษัทประกันภัยที่ดี มีฐานะทางการเงินมั่นคง ติดต่อด่วนแทนประกันภัย พิจารณาเงื่อนไขและการคุ้มครองให้ตรงกับความเสี่ยงภัยที่พบ

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามและตรวจสอบแผนการจัดการความเสี่ยงภัย

หลังจากที่ได้นำแผนไปปฏิบัติแล้ว ต้องติดตามและทบทวนแผนดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

- เมื่อเวลาเปลี่ยนไป สภาพโดยรวมของครอบครัวและฐานะทางการเงินของเจ้าของแผน อาจเปลี่ยนแปลงไป เช่น การหย่าร้าง การมีบุตรเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนงาน หรือการสูญเสียคู่ครองหรือบุคคลในครอบครัว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อระดับการเสี่ยงภัย รวมถึงแผนการจัดการการเสี่ยงภัยที่เป็นอยู่ และต้องมีการปรับปรุงแผนดังกล่าวใหม่ เช่น ถ้าเจ้าของแผนการจัดการการเสี่ยงภัยประสบอุบัติเหตุหรือเป็นโรคร้ายแรง ส่งผลเสียต่อศักยภาพในการหารายได้ ดังนั้นต้องปรับปรุงแผนการจัดการการเสี่ยงภัยที่มีอยู่เพื่อให้สอดคล้องกับระดับการเสี่ยงภัยใหม่
- การทบทวนแผนอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้วางแผนพบช่องโหว่หรือจุดอ่อนบางประเด็นที่ถูกกละเลຍหรือถูกมองข้ามไปในตอนต้น และหาทางแก้ไขหรือหามาตรการมาดำเนินการป้องกัน เพื่ออุดช่องโหว่หรือจุดอ่อนที่พบ ซึ่งจะช่วยให้มั่นใจได้ว่า แผนที่นำมาปฏิบัตินั้นครอบคลุมและครบถ้วนทุกด้าน

คนส่วนใหญ่ต้องการมีความมั่นคงทางการเงิน แต่เชื่อว่าทุกคนจะสมหวัง บางครอบครัวอาจประสบปัญหาทางการเงิน สูญเสียบ้านและทรัพย์สินเนื่องจากเพลิงไหม้ น้ำท่วม พายุ หรือมหันตภัยทางธรรมชาติอื่นๆ บางคนอาจท้อพลาผลเนื่องจากประสบอุบัติเหตุ หรือเจ็บป่วย หรือบางคนอาจถูกฟ้องร้องและไม่สามารถชดใช้ความรับผิดชอบตามกฎหมายได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เราไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า และเราไม่สามารถหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนของชีวิตได้ ทุกเวลาที่เราต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน ไม่มีใครทราบได้ว่าเราจะเสียชีวิตเมื่อไร ด้วยสาเหตุใด สิ่งที่เราเผชิญอยู่ทุกวันบางอย่างอาจเป็นอันตรายและนำมาซึ่งความสูญเสียชีวิตหรือทรัพย์สิน บางอย่างอาจป้องกันได้ แต่บางอย่างไม่สามารถป้องกันได้ ดังนั้น หากเราสามารถหาวิธีการในการจัดการการเสี่ยงภัยนั้นๆ ได้ล่วงหน้า เราก็สามารถจะใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข ปลอดความกังวลใดๆ

คำศัพท์ (Key Words)

1. การเสี่ยงภัย (Risk)
2. ภัย (peril)
3. สภาวะส่งเสริมภัย (hazard)
4. ความสูญเสีย (loss)
5. การเสี่ยงภัยทางการเงิน (financial risk)
6. การเสี่ยงภัยไม่ใช่ทางการเงิน (non-financial risk)
7. การเสี่ยงภัยผันแปร (dynamic risk)
8. การเสี่ยงภัยคงที่ (static risk)
9. การเสี่ยงภัยต่อส่วนรวม (fundamental risk)
10. การเสี่ยงภัยจำเพาะ (particular risk)
11. การเสี่ยงภัยที่มุ่งเก็งกำไร (speculative risk)
12. การเสี่ยงภัยที่แท้จริง (pure risk)
13. การเสี่ยงภัยส่วนบุคคล (personal risk)
14. การเสี่ยงภัยต่อทรัพย์สิน (property risk)
15. การเสี่ยงภัยตามความรับผิดชอบ (liability risk)
16. ความเสียหายโดยตรง (direct loss)
17. ความเสียหายโดยอ้อมหรือความเสียหายต่อเนื่อง (indirect loss or consequential loss)
18. การหลีกเลี่ยงการเสี่ยงภัย (risk avoidance)
19. การควบคุมความสูญเสีย (loss control)
20. การรับความเสี่ยงภัยไว้เอง (risk retention)
21. การประกันภัยตนเอง (self-insurance)
22. การโอนการเสี่ยงภัย (risk transfer)
23. การโอนการเสี่ยงภัยไปยังบุคคลอื่นที่ไม่ใช่การประกันภัย (non-insurance transfer)
24. การโอนการเสี่ยงภัยในรูปของการประกันภัย (insurance transfer)
25. กระบวนการจัดการการเสี่ยงภัย (risk management process)